

верболози. Особини верби мають потужний приріст і за рік досягли середніх показників висоти у 2.5-3.0 м з максимально виміряною висотою у 4.75 м.

Моніторинг відновлення рослинності на дні Каховського водосховища дозволяє прогнозувати природний розвиток різних її типів в майбутньому.

Мальчикова Дар'я

Херсонський державний університет

ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ КАТАСТРОФИ КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА: АЛЬТЕРНАТИВНІ РІШЕННЯ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ

Рік тому, в перші дні після жахливої катастрофи на Каховському водосховищі внаслідок підриву 06 червня 2023 р. дамби Каховської ГЕС окупаційними військами, дискутувалися переважно 2 сценарії розвитку подій: 1 – реконструкція Каховської ГЕС та Каховського водосховища; 1 – відмова від реконструкції з відновленням природного русла Дніпра і ренатуралізацією природних заплавної систем Великого луку. Протягом першого року фактично почав реалізовуватися другий сценарій, адже територія осушеного Каховського водосховища і річка Дніпро у її нижній течії і досі є плацдармом активних бойових дій.

Перші результати оцінок того, як адаптується природа і суспільство до наслідків катастрофи, дають змогу засвідчити кілька ключових викликів і обмежень кожного сценарію, що спонукає сьогодні науковців, фахівців, експертів все більш ствердно говорити про альтернативні рішення просторової перспективи регіону впливу Каховського водосховища.

Ключові виклики і обмеження запровадження сценарію 1:

- територія водосховища і сучасного русла Дніпра в його нижній течії – зона бойових дій;
- водосховище, ГЕС і дамба – стратегічні об'єкти, які в першу чергу будуть «під прицілом», допоки триває війна, навіть при переміщенні лінії фронту;
- надвисокі вартість і тривалість проектування і реконструкції дамби і водосховища;
- формування нової просторової ідентичності, природно-суспільної системи на постраждалих територіях;
- «нова» залежність від мегаінфраструктурного проекту.

До ключових викликів і обмежень сценарію 2 можна віднести:

- втрати соціальної та економічної стабільності «без води»;
- втрата сформованої просторової структури, зорієнтованої на зрошування;
- подальше знелюднення територій громад;
- порушена транспортна зв'язність регіону;
- зниження стійкості суспільства до змін клімату;

- поширення 'left behind' places (місць та громад).

Зауважимо, що в умовах реалізації будь-якого сценарію, як і загалом повоєнного відновлення України, найбільшими викликами залишаються демографічні втрати та втрати просторового ресурсу. Зокрема, регіональний вимір демографічних змін деокупованих громад засвідчує надзвичайні зміни порівняно з довоєнним станом - скорочення населення в межах окремих громад від 15% до 74%, зменшення густоти населення загалом майже в 3 рази, скорочення середньої людності населених пунктів загалом в 3 рази, а в межах сільських громад – в 2 рази.

В руслі євроінтеграційного вектору розвитку України, керівними принципами нової просторової перспективи на засадах європейської політики мають стати:

- пошук альтернативних рішень для добробуту людей і вирішення їх нагальних потреб при дотриманні екологічного імперативу;
- прагнення до соціальної та екологічної стійкості громад і регіонів;
- переміщення фокусу з «контролю за водою» на «роботу водою та ґрунтами»;
- відбудова на основі втілення Цілей сталого розвитку, інноваційних практик проектування, технологій врядування та стратегій управління;
- інклюзивний просторовий розвиток - створення простору, який відображає та поважає розмаїття усіх користувачів;
- партисипативна участь громад.

У вимірах такого бачення, дизайн альтернативних посткатастрофічних стратегій просторового розвитку повинен включати такі складові і підходи:

- 1) оцінка демографічних і просторових втрат, яка дасть змогу здійснити оцінку потреб територіальних громад в межах зони впливу катастрофи;
- 2) децентралізація інфраструктури: енергетика, водопостачання, соціальна сфера, система локальних водних резервуарів тощо;
- 3) стала мобільність транспортна логістика і екологічні мережі;
- 4) партнерство приватного сектору і бізнесу, диверсифікація економіки;
- 5) формування самодостатніх суспільних кластерів (500-1000 осіб) зменшення вразливості громад через місцеві природні рішення;
- 6) перегляд довоєнної агроєкосистеми - відновлювальне регенеративне та органічне землеробство, інноваційні технології зрощування;
- 7) біомімікрія в архітектурі та регенеративний дизайн, зелена інфраструктура населених місць.

Куземко Анна¹, Мойсієнко Іван², Ходосовцев Олександр^{1,2}

*Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України,
Херсонський державний університет*

БІОТОПИ ДНА КОЛИШНЬОГО КАХОВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА

В ході трьох експедицій (30 червня, 19 жовтня 2023 р. і 21-22 травня 2024 року нами було обстежено ділянки дна колишнього Каховського водосховища у його